

Problemi hrvatskoga računalnoga nazivlja (s jezikoslovnog motrišta)

Milica Mihaljević

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

SAŽETAK: Iako se o hrvatskome računalnom nazivlju već mnogo pisalo,¹ ta je tema još uvijek aktualna i nije iscrpljena, a jezični su problemi zbog naglog razvoja te golemog unosa anglizama svakim danom sve veći. Zadatak je ovoga rada da pokuša popisati probleme i smjerove njihova rješavanja. Posebna se pozornost posvećuje pojedinačnim primjerima o kojima se do sada nije pisalo u terminološkoj literaturi te nekim do sada neobrađenim teorijskim aspektima (mreža sinonimno-polisemnih odnosa među hrvatskim nazivima i njihovim engleskim istovrijednicama, potreba razgraničenja bliskoznačnih naziva, zablude o nazivlju). Zbog potpunosti se najkraće navode i aspekti o kojima je već bilo pisano (npr. načini postanka naziva, terminološka načela, metafora u nazivlju) te se čitatelj upućuje na literaturu.

Ključne riječi: računalno nazivlje, sinonimija, polisemija, istovrijednost, terminološki sustav

Uvod

U posljednje se vrijeme sve više stvara svijest o potrebi jezikoslovnoga proučavanja računalnog nazivlja te o potrebi suradnje informatičara i jezikoslovaca pri normiranju računalnog nazivlja. Tako je 10. svibnja 2004. na Fakultetu elektrotehnike i računarstva u organizaciji Tehničkog veleučilišta održano jezično savjetovanje za nastavnike informatike pod naslovom *Hrvatsko računalno nazivlje* na kojemu su kao predavači sudjelovali i jezikoslovci i informatičari,² a bila je nazočna i predstavnica Vlade RH, gđa Dijana Šimić. 27. svibnja 2004. u organizaciji tvrtke *Integra* održan je pod istim nazivom seminar za prevoditelje na kojemu su ponovno sudjelovali i

¹ Vjerojatno mnogo više nego o nazivlju drugih struka. Vidi priloženi popis literature.

² Dalibor Brozović, Leo Budin, Dijana Šimić, Milica Mihaljević, Biljana Stojaković, Branko Ranić, Đurđica Težak, Miroslav Kiš, Marko Tadić, Damir Boras i Jadranka Lasić-Lazić. Podaci o Savjetovanju i sažeci referata mogu se vidjeti na internetskoj adresi <http://web.vtszg.hr/savjetovanje.html>.

informatičari i jezikoslovci.³ Na savjetovanjima *Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku* svake se godine pojavi poneka tema iz računalnog nazivlja,⁴ a izrađeni su i neki magisteriji i doktorati iz toga područja.⁵ U Matici hrvatskoj u Osijeku održala sam 17. studenoga 2005. predavanje na temu *Hrvatsko računalno nazivlje*.⁶

Najčešći načini postanka računalnih naziva

1. Najčešći i najobičniji način postanka hrvatskoga računalnog nazivlja preuzimanje je gotovih engleskih naziva s manjom ili većom razinom prilagodbe hrvatskome pravopisnom, morfološkom, tvorbenom, leksičkom i sintaktičkom sustavu. Dok su se stariji računalni nazivi najčešće prilagođivali barem na pravopisnoj (*hardver, softver*) i morfološkoj razini (*aplikacija, adresa*), danas sve češće susrećemo posve neprilagođene engleske nazive (npr. *download, freeware, firewall, desktop*).

2. Računalni nazivi nastaju i hrvatskom tvorbom (npr. *search engine – tražilica, server – poslužnik/posluživač, browser – pretražnik/prebirmnik/razglednik, connector, link – poveznik*).

3. Hrvatski nazivi mogu nastati i uporabom postojećih riječi u novome značenju. Tu se najčešće radi o semantičkome posuđivanju, tj. hrvatska riječ ili prihvaćeni internacionalizam pod utjecajem engleskog jezika dobiva novo značenje (*mouse – miš, icon – ikona*).

4. Računalni naziv veoma je često i višerječan (*default – pretpostavljena vrijednost, softver – računalna/programska podrška*). Nedostatak je takvih naziva da su neekonomični te da se od njih teško tvore novi izvedeni nazivi (*softverski – ?*).

5. Engleski su računalni nazivi često kratice (*CAD – computer aided design*). U hrvatskome se najčešće pronalazi domaća zamjena za engleski višerječni naziv (*računalno potpomognuti dizajn/oblikovanje*), ali se od takva naziva ne tvori domaća kratica, već se preuzima engleska.⁷

³ Milica Mihaljević, Boris Bastijanić i Lana Hudeček. Više o seminaru može se vidjeti na adresi <http://www.integra.hr/seminar/>.

⁴ Ivo Fabijanić, *O metafori u hrvatskom računalnom nazivlju*.

⁵ Helena Pavletić, *Metaforizacija u terminologiji*, Ivo Fabijanić *Rusko i hrvatsko računalno nazivlje*, Antun Halonja *Hrvatski računalni žargon*.

⁶ Na temelju toga predavanja objavljen je u *Jeziiku* rad *Hrvatsko i englesko računalno nazivlje* koji je skraćena verzija prvoga dijela ovog rada.

⁷ Pri sklanjanju kratica često se griješi te se ne upotrebljava normativno propisana spojnica (npr. u *CAD* u umjesto u *CAD-u*).

Sinonimija u računalnome nazivlju

Računalni nazivi u hrvatskome jeziku često nastaju na više načina. Tako za jedan engleski naziv u hrvatskome dobivamo sinonimne nizove:

engleski	hrvatski
attachment	dodatak, privitak, prilog
browser	pretražnik, prebirnik, pretraživač, razglednik
button	đugme, gumb, puce, sličica, (programska) tipka
chip	čip, integrirani krug, sklopnjak
cursor	kursor, pokazivač, značka
mother board	matična ploča, osnovna ploča
port	ulaz, port, ulazište, priključak
server	poslužitelj, poslužnik, posluživač, opsluživač, opslužnik, opslužitelj
site	mjesto, mjestište, adresište, internetske/mrežne stranice
spelling checker	računalni pravopis, pravopisni provjernik

Međutim, položaj je sinonima u različitim funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika posve različit. U književnoumjetničkome su funkcionalnom stilu sinonimi poželjni te doprinose živosti pripovijedanja, pojačavaju i pojašnjavaju izraz. Oni se stoga i svrstavaju među stilske figure riječi.⁸ U razgovornome funkcionalnom stilu sinonimi su dopušteni, često doprinose živosti pripovijedanja. Slično je i u publicističkome funkcionalnom stilu, posebno u njegovim slobodnijim žanrovima kao što su npr. esej i feljton. U administrativnome stilu zbog njegove jasnoće, jednoznačnosti, impersonalnosti i jednostavnosti sinonimi nisu poželjni te među sinonimima treba odabrati jedan. U znanstvenome su funkcionalnom stilu sinonimi izrazito nepoželjni jer ga nepotrebno opterećuju te otežavaju čitanje i praćenje stručne literature. Ako se npr. u tekstu usporedno upotrebljava anglizam *monitoring* i hrvatski naziv *nadzor*, čitatelj treba uložiti dodatni napor da shvati kako se tu radi o sinonimima te da usvoji oba naziva.⁹

⁸ Usp. Škarić 2000: 138.

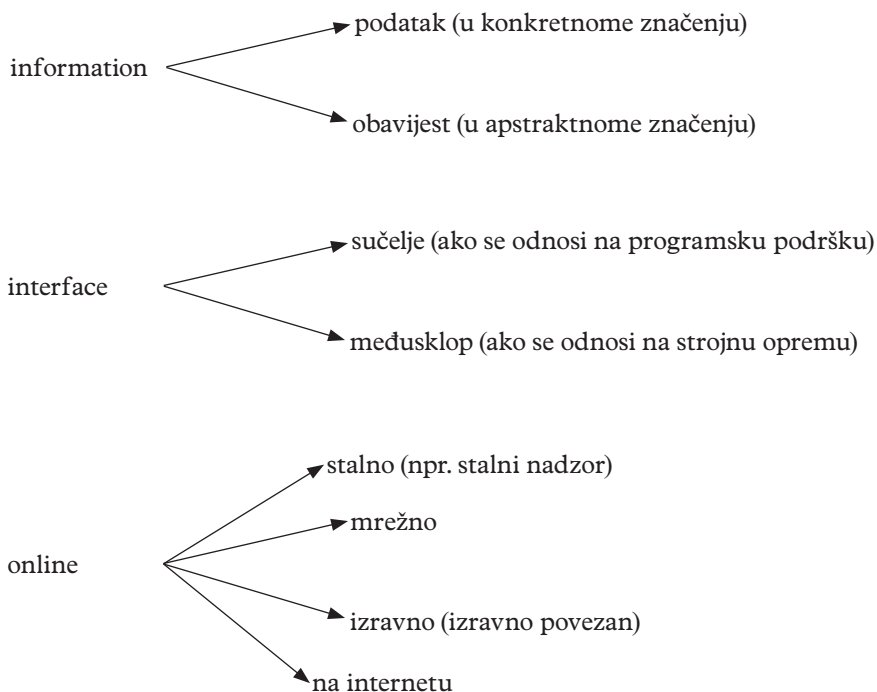
⁹ Više o sinonimiji u različitim funkcionalnim stilovima vidi u Frančić–Hudeček–Mihaljević 2006.

Jedno je od osnovnih terminoloških načela zahtjev da se odabere jedan naziv te da se taj naziv dosljedno upotrebljava. Sinonimni su nazivi pogotovo nepoželjni u školskim udžbenicima.¹⁰

Ti su sinonimni nazivi odraz nesređenosti nazivlja određene struke ili različitih stavova pojedinih stručnjaka.

U nazivlju su po definiciji istoznačni oni nazivi kojima se može pridružiti ista definicija i koji imaju istu istovrijednicu na stranome jeziku. Osnovni je razlog usporednoj uporabi istoznačnih naziva činjenica da nazivlje nije usustavljeno ni normirano te da često svaki autor samostalno smišlja nove nazive. Čitatelji katkada nisu svjesni da su neki nazivi istoznačni te se oni mogu pojaviti i u istome tekstu. Osim toga, rijetko se događa da se kakav novi naziv, novo značenje stare domaće riječi (kod semantičkih posuđenica) i sl. probije u širu uporabu neposredno nakon prve pojave.

Pri sređivanju računalnog nazivlja treba popisati istoznačne nazive¹¹ te među njima odabrati jedan naziv, a bliskoznačne nazive razgraničiti (npr. nazive *select/*

¹⁰ Više o sinonimiji u školskim udžbenicima vidi u Mihaljević 2007.

¹¹ Kao prilično iscrpan popis pri tome može poslužiti Kišev *Informatički rječnik*.

/mark/check/choose). To se naravno ne može raditi napamet, prema osobnomu intuitivnom jezičnom osjećaju, već treba razraditi načela za odabir među istoznačnicama. Slučaj sinonimije u nazivlju treba jasno razgraničiti od slučaja kad jednomu engleskom nazivu odgovara više neistoznačnih hrvatskih naziva, npr.

Primjena terminoloških načela na računalno nazivlje

Pri odabiru naziva treba uzeti u obzir ova terminološka načela:¹²

1. Domaći naziv ima prednost pred stranim (pa i pred internacionalizmom)

engleski	internacionalizam	domaći naziv
computer	kompjutor	računalo
printer	–	pisač
mouse	–	miš
keyboard	–	tipkovnica
menu	–	izbornik
update	ažurirati	posuvremenjivati
component	komponenta	sastavnica
online	–	stalno, mrežno, izravno

2. Nazivi latinskoga i grčkoga podrijetla imaju prednost pred nazivima preuzetim iz engleskoga, francuskoga, njemačkoga itd.

engleski	tudica	internacionalizam
compiler	kompajler	kompilator
interpreter	interpreter	interpretator
reference	referenca	referencija
file	fajl, fajla	datoteka

¹² Zbog jasnoće i preglednosti načela se oprimjeravaju tablicama.

3. strani naziv koji se glasovnim sastavom uklapa u hrvatski jezični sustav može se prihvatiti (*čip, bit*), ali onaj koji od njega bitno odudara treba zamijeniti.

engleski	hrvatski
chip	čip
cit	bit
file	datoteka
download	preuzimati
online	izravno

4. Prošireniji naziv ima prednost pred manje proširenim (naziv *slovište* predlagan je kao zamjena za *keyboard*, prihvaćeno je *tipkovnica*, danas je prošireno i nema razloga da se mijenja).

engleski	prihvaćeniji hrvatski naziv	manje prihvaćen hrvatski naziv
keyboard	tipkovnica	slovište
computer	računalo	rednik
printer	pisač	tiskaljka

5. Naziv koji je korisnicima (stručnjacima određene struke) prihvatljiviji ima prednost pred nazivom koji je manje prihvatljiv. Mnogi jezično dobri nazivi koje je predložio prof. László nisu prihvaćeni jer nose patinu starine ili su neobični.

engleski	Lászlóv naziv	prihvaćen naziv
referent	ukaznik	referent
reference	ukazanik	referencija, uputa, usporednica, uputnica
regulator button	vrtka	gumb (tipka) za namještanje
computer	rednik	računalo

6. Naziv mora biti usklađen sa (fonološkim, morfološkim, tvorbenim, sintak-tičkim) sustavom hrvatskoga standardnog jezika:

engleski	jezična razina	pogrešan hrvatski naziv	ispravan hrvatski naziv
WWW page	pravopisna	WWW-stranica	WWW stranica
Internet	pravopisna	Internet	internet
operational	tvorbena	operacioni, operacionalni	operacijski
alpha-numeric	tvorbene	brojčano-slovčani	brojčano-slovni
hardware	tvorbena	očvrsje ¹³	očvršće
text box	tvorbena/ /sintaktička	tekst okvir ili tekst-okvir	tekstni okvir

Računalni nazivi također moraju biti prilagođeni i svojim morfološkim oblicima, a ne samo kanonskim likom. Tako postoji programski jezik koji se zove *Delfi*. *Delfi* je antički grad u srednjoj Grčkoj, Apolonovo svetište, poznato po svećenici Pitiji koja je proricala sudbinu. *Delfi* je u hrvatskome *pluralia tantum* i sklanja se G Delfa, D Delfima, A Delfe, V Delfi, L Delfima, I Delfima. Stoga treba reći *programiram u Delfima*, a ne *programiram u Delfiju* kao što se najčešće govori.¹³

Također je normativno sporan akuzativ računalnog naziva *miš*. Postavlja se pitanje je li ispravno reći *kupio sam novi miš/kupio sam novog miša*. Budući da je *miš* u računalnome značenju neživ, akuzativ bi trebao biti jednak nominativu, tj. glasiti *miš*.

Na leksičkoj razini treba voditi računa o takozvanim lažnim prijateljima, tj. riječima koje imaju sličan izraz u hrvatskome i engleskome jeziku, ali im je značenje posve različito, npr. engleski *eventually* – hrvatski *eventualno*. Tako engleska riječ *icon* označuje »sličicu«, dok njezin hrvatski lažni prijatelj *ikona* označuje samo sliku Krista, Bogorodice, svetaca ili svetoga prizora izrađenu na drvu po pravilima i običajima istočne Crkve. Tek je u posljednje vrijeme *ikona* pod utjecajem informatičkog nazivlja dobila i značenje »sličica«. Engleskoj riječi *click* u hrvatskome ne odgovaraju glagoli *kliknati* ni *klicati* nego glagoli *škljocati*, *pucketati*. Ipak, zbog stilske obojenosti naziva *škljocati*, *pucketati* u hrvatskome se najčešće upotrebljava naziv *pritisnuti* i *pritisak*¹⁴ (*mišem*).

Još su opasniji lažni prijatelji kad se pojavljuju u mjernim jedinicama, npr.:

¹³ Na taj je problem na savjetovanju *Hrvatsko računalno nazivlje* u svojem izlaganju *Računalno nazivlje i standardna jezična norma* upozorio dr. Josip Silić.

¹⁴ Na taj su problem na savjetovanju *Hrvatsko računalno nazivlje* u svojem izlaganju pod naslovom *Ne razumijem o čemu govorite* upozorili Damir Boras i Jadranka Lasić-Lazić.

jedinica	američki engleski	hrvatski
tera	trillion	bilijun bitova
giga	billion	milijarda bitova ²

8. Kraći nazivi imaju prednost pred duljim. Nedostatak je domaćih naziva često duljina, npr.:

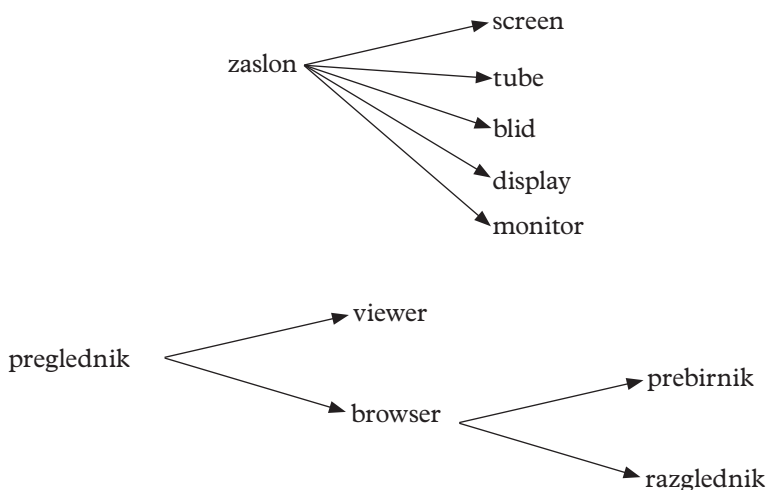
engleski	dulji hrvatski naziv	kraći hrvatski naziv
software	programska/računalna podrška	programi, napudbina
chip	integrirani krug	čip, sklopnjak

9. Naziv od kojeg se lakše tvore tvorenice ima prednost pred onim od kojeg se ne mogu tvoriti tvorenice. Ako je domaći naziv višerječan, često se od njega ne mogu tvoriti tvorenice.

osnovna riječ	tvorenica
računalo	računalni, računalstvo, računarstvo, računalac, oračunaliti?
internetna stranica	internetnostranični
internetska stanica	internetskostranični
softver	softverski
programska podrška	–
strojna oprema	–
napudba	napudbeni

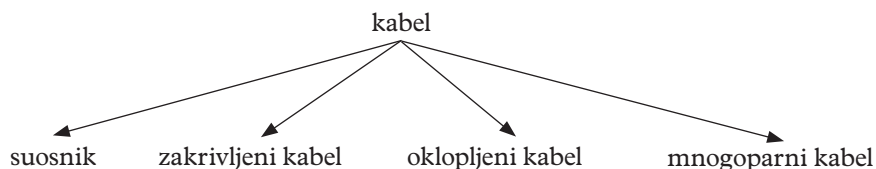
10. Unutar istoga terminološkog sustava naziv ne bi smio imati više značenja. Taj je zahtjev nemoguće u potpunosti zadovoljiti, ali se može težiti da se višeznačnost izbjegne u onim slučajevima u kojima može dovesti do nesporazuma, npr.:

Isto tako treba razgraničiti bliskoznačnice, npr.:

engleski	hrvatski u praksi	prijedlog normiranja
Internet	Internet, Međumrežje, internet, međumrežje, svjetska mreža, svjetska računalna mreža, globalna računalna mreža, svjetska kompjuterska mreža, globalna kompjuterska mreža	internet, pridjev internetski
World Wide Web	WWW, World Wide Web, Web, web, svjetska mreža, rasprostanjena svjetska mreža	svjetska mreža, pridjev mrežni

II. Naziv ima prednost ako odgovara pojmu kojemu je pridružen i odražava svoje mjesto u pojmovnome sustavu, tj. ako zadovoljava načelo sustavnosti. Naziv se ne smije uvoditi samostalno, već treba razmisliti i o drugim nazivima istoga semantičkog polja. Kad se pokušava pronaći najbolji mogući naziv, dobro je razmotriti sve povezane nazive. Posebno treba uzeti u obzir odnose nadređenosti i istorednosti:

U tome je slučaju bolje *suosnik* zamijeniti sa *suosni kabel* kako bi se taj naziv bolje uklopio u pojmovni sustav vrsta *kabela*.

Također treba uzeti u obzir i antonimne odnose u nazivlju, npr.:

on-line	off-line
software	hardware
select	deselect

Način rješavanja jednog naziva utječe i na način rješavanja njegova antonimnoga para.

mrežni	izvanmrežni
izravno	neizravno
stalno	povremeno
programska podrška	računalna oprema
programi	oprema
softver	hardver
označi	odznači
odaberi	poništi odabir

Problem obostranoga nejednakog preslikavanja engleskih i hrvatskih nazive

U idealnome bi nazivlju jedan pojam odgovarao jednom i samo jednom nazivu, a jedan bi naziv odgovarao jednom i samo jednom pojmu.

pojam → naziv

naziv → pojam

pojam ↔ naziv

U takvome bi se zamišljenome idealnom svijetu različiti jezici idealno preklapali te bismo npr. za pojam »višenamjenski uređaj, elektronička naprava, koja služi za obavljanje poslova koji se mogu automatizirati«¹⁵ imali u engleskome samo naziv *computer*, a u hrvatskome samo naziv računalo.

engleski naziv ↔ hrvatski naziv

U takvome bi idealnom svijetu prevođenje bilo jednostavno jer bismo svaki put kad bismo npr. naišli na *label* u hrvatskome napisali *oznaka*, a svaki put kad bismo naišli na riječ *oznaka* u engleskome napisali *label*. Jasno je da je takvo idealno nazivlje nemoguće, da unutar svakog jezika postoji i istoznačnost i višeznačnost te neistovrijednost (nepreklapanje) hrvatskih i stranih naziva.

Jednomu engleskom nazivu načelno mora odgovarati više hrvatskih naziva ako se svaki od tih naziva upotrebljava u drugome značenju, npr.:

information	obavijest – apstraktno značenje – konkretno značenje
	podatak – konkretno značenje
	informacija – konkretno značenje – apstraktno značenje

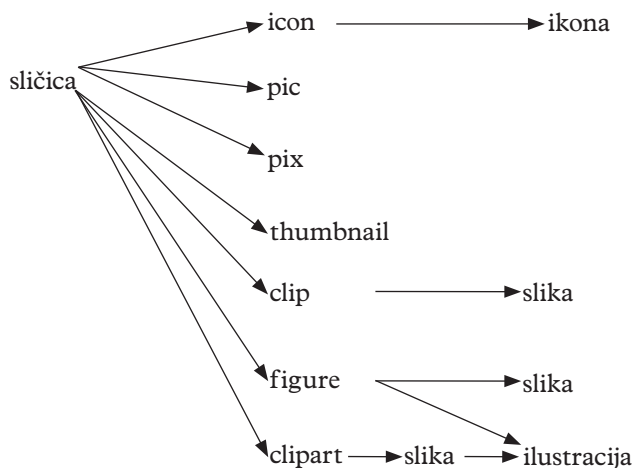
Engleski naziv *informacija* na hrvatski se može prevesti internacionalizmom *informacija* i tada nema nikakvih problema, te se ne moramo zapitati što u tome slučaju engleski naziv *information* zapravo znači. Želimo li pak upotrijebiti hrvatski naziv, značenje nam mora biti posve jasno jer će u konkretnome značenju prijevod biti podatak, a u apstraktnome obavijest. Konkretno značenje riječi *obavijest* (*pronašao je obavijest na vratima*) odgovara engleskomu *note*.

S druge strane hrvatskim riječima *mreža*, *oznaka* i *polje* odgovara niz engleskih riječi koje u računalnome nazivlju nisu istoznačnice:

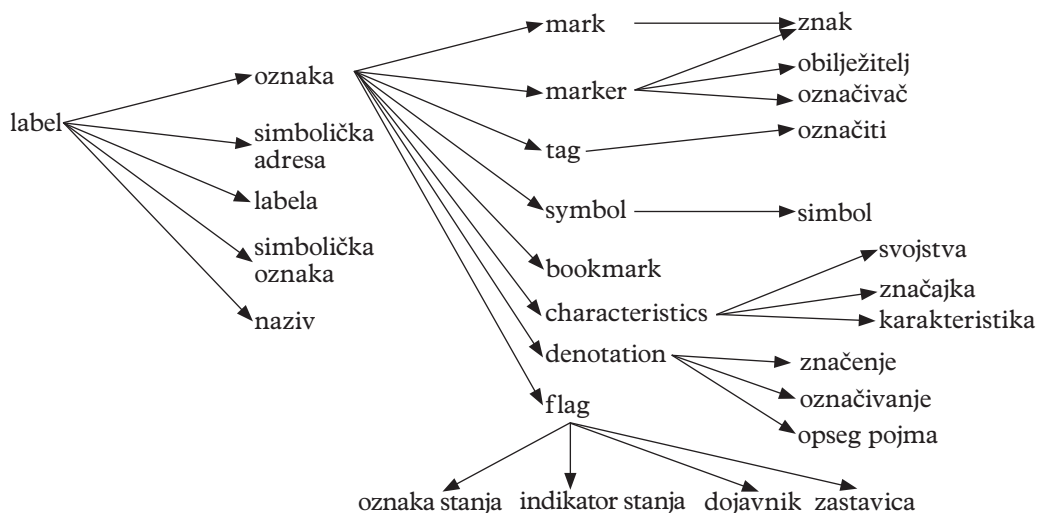
¹⁵ Tehnička kultura 5, str. 71.

mreža	net
	network
	web
	grid (splet)
oznaka	label
	mark
	cookie
polje	cell
	field
	array
e-mail	e-pošta
	e-poruka
	e-adresa

Uzmemo li u obzir odnose istovrijednosti i neistovrijednosti među hrvatskim i engleskim nazivima te odnose sinonimije i polisemije unutar svakog od tih jezika, dobivamo složenu mrežu u kojoj se isprepliću odnosi istovrijednosti, istoznačnosti i višeznačnosti, npr.:

Podemo li pri takvoj analizi od engleskog naziva *label* te navedemo sve potvrđene prijevode na hrvatski jezik, a onda svaki od tih prijevoda ponovno prevedemo na engleski itd. dobivamo još složeniju sliku:

Shema bi se dalje mogla nastaviti. Dakle, vidimo koliko je stvarno stanje udaljeno od idealnog zahtjeva za istovrijednošću hrvatskoga i engleskoga naziva, za ukidanjem istoznačnosti (sinonimije) i višeznačnosti (polisemije).

Pri normiranju naziva trebalo bi prvo napraviti svojevrsnu »inventuru«, utvrditi koji hrvatski nazivi odgovaraju kojim engleskim nazivima i u kojim značenjima te odgovara li istome nazivu još koji engleski naziv. Ni tada se ne bi moglo postići idealno nazivlje, ali bi se možda moglo krenuti u smjeru postizanja djelotvornijega terminološkog sustava.

Metaforizacija u računalnome nazivlju

Problem pri normiranju hrvatskoga računalnog nazivlja uzrokuju i brojne metafore u engleskome jeziku koje često ne daju istovrijedne metafore u hrvatskome jeziku. O tome je problemu već bilo govora u terminološkoj literaturi.¹⁶ Metafore, koje su iznimno česte u računalnome nazivlju, opisuju pojedina područja s pomoću niza slika, npr. računalo je ured u kojemu imamo *desktop*, *folder*, *ruler*, *eraser*, *recycle bean*, *helper*, *thrash*. U hrvatskome se metafore mnogo teže prihvaćaju, a osim toga

¹⁶ Vidi Mihaljević-Šarić 1996., Štambuk 2002., Fabijanić, referat na HDPL-u 2004.

obično se zaboravlja činjenica da, ako se prevede metafora hrvatskom metaforom, treba na isti način postupiti s čitavom slikom, a ne samo s pojedinim njezinim dijelovima. Poznata je npr. metafora računalo je bolesna osoba. Iz te se slike izvode engleske metafore:

engleski	hrvatski
virus	virus
diagnosis	–
disinfect	–
clinic	–
infected files	zaražene datoteke

Od tih je metafora u hrvatskome prihvaćen samo naziv *virus* i *zaražene datoteke* pa se gubi metaforička slika. Navodim još neke primjere engleskih metaforičkih naziva koji se na hrvatski ne prevode metaforom. U zagradama je naveden prihvatljiviji, nemetaforički naziv.

navigate – *navigirati* (*kretati se*)

orphans – *siročići* (*posljedni redak, nepovezani naziv*)

menu – *jelovnik* (*izbornik*)

pirated edition – *gusarsko izdanje* (*krivotvoreno izdanje*)

hardware – *željezarija* (*računalna oprema*)

document feeding – *hranjenje dokumenta* (*umetanje dokumenta*)

bus – *autobus* (*sabirnica*)

bug – *kukac* (*pogreška/pogrješka, kvar*)

abort – *pobaciti* (*prekinuti*)

dead time – *mrtvo vrijeme* (*vrijeme čekanja*)

hosting – *udomljivanje* (*smještaj*).

Dijalektizmi u nazivlju

Kako bi domaći naziv bio prihvatljiv korisnicima te imao priliku da bude usvojen, potrebno je da pripada stilski neutralnome sloju standardnog jezika, dakle, da ne bude ni dijalektizam, ni arhaizam, ni žargonizam.¹⁷ Stoga dijalektna riječ *dretna* nije najbolji prijevod za *thread* (niz uzastopnih poruka o nekoj temi) kao što ni riječ *pripetavanje* nije uspjela zamijeniti *tie-break* u tenisu.

¹⁷ O odnosu jezičnoga purizma prema dijalektizmima vidi u Hudeček–Mihaljević–Pilić 2001.

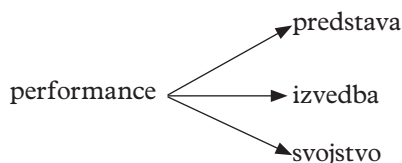
Nekoliko zabluda o računalnome nazivlju

Na putu uspješnom normiranju računalnog nazivlja stoji i nekoliko uobičajenih zabluda:

1. Engleski je naziv mnogo precizniji od hrvatskoga – engleski naziv točno odražava traženi pojam – svi znaju što znači engleski naziv

Često je engleski naziv nastao terminologizacijom riječi općega jezika, koja uz svoje općejezično značenje dobiva i novo terminološko značenje.

Dakle, riječ *performance* nije nikakav precizan znanstveni naziv i može se u

hrvatskome zamijeniti nazivom *radna značajka*.

2. Hrvatski naziv ne označuje čitav traženi pojam

Ova zabluda proizlazi iz nerazlikovanja tvorbenog i terminološkog značenja. Tvorbeno je značenje riječi preglednik »onaj/ono što pregledava«. Terminološko je značenje te riječi ono značenje koje mu stručnjaci daju, koje je zapisano u terminološkom rječniku, koje je dogovoreno i prihvaćeno u struci. Dakle, ako se tako stručnjaci dogovore i ako je tako zapisano u terminološkim rječnicima, značenje riječi *preglednik* može biti ono koje ima engleska riječ *browser* i/ili *viewer*. Kao što se u općem jeziku *dizalo* i diže i spušta, a *brijač* i šiša i brije ljude, tako i u nazivlju tvorbeno značenje ne mora u potpunosti odražavati stvarno, tj. terminološko značenje.

3. Svi tako govore

Svaki se jezik sastoji od standardnog jezika te od supstandarnih idioma i dijalekata. Svaki se standardni jezik dijeli na pet temeljnih funkcionalnih stilova.¹⁸ Ljudi uglavnom govore supstandarnim idiomima ili dijalektom, a ako i govore standardnim jezikom, govore njegovim razgovornim funkcionalnim stilom. U supstandarnim idiomima upotrebljavaju se nazivi *daunloudati*, *šerati*, *brauzati*, kao što se upotrebljavaju i *šrafčiger*, *borer*, *šlafčimer*, *cool*, *ful*, *frendica* itd. Novine se pišu publicističkim funkcionalnim stilom, zakoni administrativnim funkcionalnim stilom,

¹⁸ Više o tome vidi u Silić 1996. i Hudeček–Mihaljević–Pilić 2001.

a školski udžbenici i znanstveni radovi znanstvenim funkcionalnim stilom. Ta tri funkcionalna stila imaju stroži odnos prema normi, u njima se teži čistoći hrvatskoga jezika i poštovanju jezičnih pravila na svim razinama. U tim stilovima navedeni žargonski izrazi nisu prihvatljivi (ni *daunloudati* ni *šlafcimer*).

4. *Prihvatanje engleskog nazivlja povećat će znanje engleskog jezika*

Netočnost navedene tvrdnje pokazat ću na primjeru pokusa koji sam izvela sa studentima I. godine na Hrvatskim studijima. Od njih sam tražila da zamisle da na hrvatskome pišu tekst (neutralnim standardom) u kojem se spominju pojmovi koje sam imenovala na engleskome, a njihov je zadatak da za te pojmove nađu po njihovu mišljenju najbolji naziv.¹⁹ Dobiveni rezultati prikazuju se u tablici:

pokušaj izvornoga pisanja	pokušaj fonetizacije	pokušaj domaće zamjene
hardware, harvear, hard ware, hardwear, hardwer, hardware, hardwar	hardver	tvrdi disk
hardwerski, hardwarski, hardware hardware-ski	hardverski	
joystick, jojstick, jooy stick, joistik, yoystick, jaystick, joystic,	džojstik, dojstik, doistik, justik	palica, igraća palica, upravljač
scener, scanner, scaner	skener	slikač, očni čitač, crtač, preslikač slika, presni-mać
software, softwer, softweare, softwar, softwear, soft-wear, soft ware	softver	meki disk
softwerski, softwarski, software-ski, softwareski	softverski	

Na temelju odgovora studenata može se zaključiti:

¹⁹ Iscrpan prikaz rezultata ankete vidi u Mihaljević 2003.

1. Velika većina studenata željela je te nazive napisati izvorno, onako kako se oni pišu na engleskome jeziku.
2. Golem je broj studenata, iako su željeli napisati riječ prema engleskome pravopisu, pri tome napravio i pokoju pogrešku. Za neke je nazive potvrđen niz od 6–7 različitih načina »engleskoga« pisanja.
3. Studenti su čak i izvedenice (*hardverski* i *softverski*) nastojali napisati izvorno.
4. Studenti koji su željeli zamijeniti engleski naziv hrvatskim često su u tome griješili (npr. naziv *hardware* zamijenili su s *tvrdi disk* što odgovara engleskome *hard disk*).

5. *Engleski je veoma precizan*

Engleski je analitički jezik za razliku od hrvatskoga koji je sintetički.²⁰ To do vodi često do nepreciznosti i višeznačnosti u engleskome jeziku koja se u drugim jezicima (npr. u hrvatskome) razrješuje:²¹

engleski	hrvatski 1	hrvatski 2
quality documentation and records	dokumentacija i zapisi o kakvoći	dokumentacija o kakvoći i zapisi o kakvoći
model or prototype tests	ispiti modela ili ispiti prototipa	model ili ispiti prototipa
control of inspection, measuring and test equipment	nadzor nad pregledom, mjerenjem i ispitnim uređajima	nadzor nad pregledom, mjerenje i ispitni uređaji
information-monitoring and feedback system	sustav praćenja obavijesti i (sustav) povratne obavijesti	sustav praćenja obavijesti i povratna obavijest

²⁰ O tome je na savjetovanju *Hrvatsko računalno nazivlje* govorio akademik Dalibor Brozović u izlaganju: *Međunarodna, anglojezična i hrvatska stručna terminologija*.

²¹ Navedeni su primjeri preuzeti iz prijevoda norma *Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo*. Često se navedena konstrukcija nalazila u naslovu te se nije mogla razriješiti ni širim kontekstom.

ZAKLJUČAK

U posljednje su vrijeme pokrenute inicijative za normiranje računalnog nazivlja. Osjeća se potreba da se ujednači nazivlje koje se upotrebljava u školama i na fakultetima (posebno u vezi s izradom kataloga znanja u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa). Tu potrebu osjećaju i nastavnici i prevoditelji i izdavači. Da bi se moglo kvalitetno pristupiti tomu poslu, potrebna je suradnja jezikoslovaca i informatičara te je potrebno voditi računa o složenim odnosima neistovrijednosti engleskog i hrvatskog naziva. Poseban je problem sinonimija i polisemija te često nejasan odnos među nazivima bliska značenja. Pri normiranju nazivlja također je važno izbjeći neke ukorijenjene predrasude i zablude.

LITERATURA

- Frančić, A. – Hudeček, L. – Mihaljević, M. 2006. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik*. 2002. Novi Liber. Zagreb.
- Hudeček, L. – Mihaljević, M. – Pilić, J. 2001. *Hrvatski jezik 4*. Profil. Zagreb.
- Kiš, M. 2000. *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- László, B. 1993. *Pabirci redničkoga i obavjestničkoga pojmovlja oko razumnih sustava*. Obrada jezika i prikaz znanja. Zagreb. <http://www.srce.hr/~zskiljan/rjecnik.html#Kh>
- Mihaljević, M. 1993. *Hrvatsko računalno nazivlje*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Mihaljević, M. 1998. *Terminološki priručnik*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Mihaljević, M. 2003. *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Mihaljević, M. 2006. *Hrvatsko i englesko računalno nazivlje*. Jezik 53/2: 41–50.
- Mihaljević, M. 2007. *Meduudžbenička i unutarudžbenička sinonimija i nepodudarni terminološki sustavi u komunikaciji u nastavi hrvatskog jezika*. Naklada Slap. Zagreb.
- Mihaljević, M. i Šarić, Lj. 1996. *Metaforizacija kao terminološki postupak u engleskom i hrvatskom*. Suvremena lingvistika 41–42: 437–451.
- Milat, J. – Gregurić, A./Stjepan A. – Labaš, D. – Medved, Ž. *Tehnička kultura 1*. Školske novine. Zageb.
- Silić, J. 1996. *Polifunkcionalnost hrvatskoga standardnog jezika*. Kolo 1: 244–248.
- Škarić, I. 2000. *Temeljci suvremenoga govorništvu*. Školska knjiga. Zagreb.
- Štambuk, A. 2002. *Hrvatske istovrijednice engleskih metafora u rječnicima elektroničkog nazivlja*. Filologija 38–39: 227–237.
- Portal hrvatskog računalnog nazivlja <http://hrana.ffzg.hr>

**CERTAIN PROBLEMS OF CROATIAN COMPUTER TERMINOLOGY
(FROM A LINGUISTIC POINT OF VIEW)**

Milica Mihaljević

Institute of Croatian Language and Linguistics, Zagreb

SUMMARY: The author stresses the need for standardization of Croatian computer terminology. She enumerates basic ways of formation of new computer terms and basic principles for the selection of terms. She draws special attention to the problem of non-equivalence between English and Croatian terms, and analyses ambiguity, metaphORIZATION, polysemy and synonyms.

Keywords: *computer terminology, synonymy, polysemy, equivalence, terminology system*